

Overweging bij Genesis 11, 1-9

De torenbouw van Babel moet zich enkele duizenden jaren geleden hebben afgespeeld. Het is een echt bijbels /mythisch verhaal. Maar dat verlangen om met elkaar een stad te bouwen met een zeer indrukwekkende toren is in al die duizenden jaren daarna niet gedoofd. Kijk maar naar de steeds hogere wolkenkrabbers die men tegenwoordig bouwt! Wat is dat verlangen van alle tijden en plaatsen om een grote stad met een imposante toren te bouwen? Wat leert die torenbouw van Babel ons nu op onze zoektocht naar onszelf? In Genesis 11 lezen wij van een groep mensen – één volk met één taal die op hun trektocht een vallei in het land Sinear (het huidige Irak) ontdekt en besloot zich daar te vestigen. Een vallei heeft veel goeds om je daar te vestigen: vaak weidegrond, het is wat vlakker, wat minder onherbergzaam dan een berggebied, vaak stroomt er een rivier door de vallei. Maar een vallei heeft ook nadelen: vijanden kunnen je van alle kanten insluiten. Vandaar dat het volk besluit om een (ommuurde) stad te bouwen. En ook wilde men nog een hoge toren bouwen. Waarschijnlijk moest die toren iets van status en waardigheid uitstralen. 'Dat zal ons beroemd maken', zo zeiden ze namelijk tegen elkaar. Ja, de toren moest tot in de hemel reiken. The sky was the limit.

Het verhaal van de toren van Babel kun je op verschillende manieren lezen. Het verhaal sluit aan bij een oer menselijke ervaring: mensen zijn verdeeld. Hoe vervelend dat soms ook is. Een soort menselijk gegeven. Zo is het. Heel de geschiedenis laat dit telkens weer zien. En die toren van Babel, zou je kunnen zeggen, is een symbool voor het streven van mensen één te worden. Maar tegelijk ook een symbool voor de illusie daarvan.

Niet verspreid raken. Bij elkaar blijven, zich verschansen achter een veilig schild tegen de rest van de wereld. Babel als het paradijs voor jezelf, met je eigen zekerheden.

Vervolgens verwacht God de spraak van de bouwers aan de toren en stort het hele project als een kaartenhuis in elkaar. Opeens moeten de mensen elkaar weer gaan opzoeken om elkaar te bereiken. Ze moeten opnieuw leren luisteren en zich weer leren verwonderen over elkaar en elkaars anders zijn. Het was en is niet realistisch: mensen zijn niet één, maar pluriform en dat is ook de bedoeling in Gods ogen. Pas dan kan je de ander daadwerkelijk bijstaan, door de ander ontdek je wie je zelf bent. Je hebt de ander nodig als een tegenover.

Als je er goed over nadenkt dan doen we misschien niet alles, maar in ieder geval heel veel met en in taal. We leven als het ware in de taal. Meer dan we op het eerste gezicht denken bepaalt de taal ons leven. De woorden die we spreken en die we ontvangen, ze kunnen anderen vervloeken of troosten; één woord is dan dikwijls genoeg. Er is taalgebruik en taalmisbruik, taal die bevrijdt en taal die doodslaat. De taal kan een venijnig wapen zijn, een dolkstoot in de rug als je er niet op verdacht bent; maar ook een milde streling die het hart verkwikt. Je danst dan in de woorden die je van de ander kreeg. Honderden verschillende talen zijn er. Als je de ander wilt verstaan, dan zul je de taal van die ander moeten leren. Migranten, vaak jaren al in Nederland, blijven in hun isolement als ze de Nederlandse taal niet spreken. Wat bedoelt iemand met wat zij of hij zegt? Denk ik niet te gauw: ik begrijp je wel? Dezelfde taal spreken, bijvoorbeeld allebei Nederlands, is nog geen garantie dat je elkaar ook verstaat. Om elkaar echt te begrijpen is meer nodig: bereidheid je ook in elkaar te verdiepen.

Zeker, we leven in de taal, maar als te veel woorden ons overspoelen dan komt ons innerlijk in verdrukking. Want dat doen veel van die lege, zinloze taal vol woordenbrij, dat is taal die aan onze buitenkant blijft vastplakken en ons nauwelijks raakt, het is info-taal. Huub Oosterhuis noemt dat 'de eerste taal'. Die taal is zeer zeker nodig, want er moet veel worden uitgewisseld tussen mensen: van de weervrouw tot de dokter, van de priester tot de koopman, de minister en de wethouder, en dan weer opnieuw, elke dag. Allemaal 'eerste taal' is het, directe taal, duidelijke taal.

Die eerste taal, zoals gezegd, is noodzakelijk, maar kan heel gemakkelijk taal van de macht worden, instrument in handen van de leiders. Het is vooral stevige taal van heersen en commanderen. De taal als dictaat, als functie van de macht, het grote geld. Het is de taal van meer en groter.

De tweede taal is de taal van het hart, de taal van de poëzie: de taal van geliefden. Deze tweede taal welt op in je hart, is niet te stelpen, een ongekende troost. Het is de taal van het lied, want mensen willen zingen. De tweede taal bezingt dat nieuwe land, die nieuwe schepping waarnaar toe wij onderweg zijn. Het is geloofstaal, leeftocht voor onderweg, brood in je mond. Deze taal voorbij Babylonië draagt een Geheim in zich.

Het wijst boven je uit, terwijl je er toch helemaal bij betrokken bent. Het is nooit helemaal te vatten. Te veel woorden en te veel taal gooien het te grabbel.

Dat we ons mogen laten raken door dit geheim van die 2^e taal. Dat we in die stilte de taal van het hart mogen horen en ervaren. Moge het zo zijn!

28 juni 2020

Ans Ponger